

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В ТУРИСТИЧНІЙ ГАЛУЗІ

THEORETICAL BASIS OF EFFECTIVE MANAGEMENT OF INNOVATIVE ACTIVITY IN THE TOURISM INDUSTRY

Розглянуто систему категорій та понять, пов'язаних з управлінням інноваційною діяльністю в туристичній галузі. Проаналізовано та обґрунтовано необхідність уведення нових класифікаційних ознак інновацій. Розкрито сутність управління економічною ефективністю інноваційних проектів у туристичній галузі, виявлено взаємозв'язок між управлінням інноваційним процесом та теорією циклічного розвитку економіки; розкрито сутність оцінки економічної ефективності інноваційних проектів у туристичній галузі як основного складника управління.

Ключові слова: управління, інновації, інноваційний процес, інноваційний проект у туризмі, інноваційний мультиплікатор, циклічні коливання в економіці, оцінювання ефективності.

Рассмотрена система категорий и понятий, связанных с управлением инновационной деятельностью в туристической отрасли. В частности, обоснована необходимость введения новых классификационных признаков инноваций. Раскрыта сущность управления экономической эффективностью инновационных проектов в туристической отрасли, выявлена взаимосвязь между управлением инновационным

процессом и теорией циклического развития экономики; раскрыта сущность оценки экономической эффективности инновационных проектов в туристической отрасли как основной составляющей управления.

Ключевые слова: управление, инновации, инновационный процесс, инновационный проект в туризме, инновационный мультипликатор, циклические колебания в экономике, оценки эффективности.

The system of categories and concepts connected with management of innovative activity in the tourism industry is considered. In particular, the necessity of introducing new classification signs of innovations has been analyzed and substantiated. The essence of management of the economic efficiency of innovative projects in the tourism industry is revealed, the relationship between management of the innovation process and the theory of cyclical economic development is revealed; The essence of the estimation of economic efficiency of innovative projects in the tourism industry as the main component of management is disclosed.

Key words: management, innovations, innovation process, innovative project in tourism, innovation multiplier, cyclical fluctuations in economy, evaluation of efficiency.

УДК 658.152+338.48

Яцук В.І.

к.е.н., доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи Львівський торговельно-економічний університет

Постановка проблеми. Однією з головних тем багатьох економічних дискусій останніх років є інноваційний розвиток країни. Така зацікавленість не випадкова, оскільки основними причинами кризового стану економіки України є старіння усього індустріального комплексу та вступ економічної системи в стадію спаду довгої хвилі М. Кондратьєва. Теорія циклічності М. Кондратьєва, яка представлена періодичними коливаннями (фази спаду, підйому, депресії) економічної системи, передбачає, що вихід на фазу підйому можливий за умов упровадження інновацій. У публікаціях учених-економістів підкреслюється, що основою стратегічного курсу України повинні бути проекти, які націлені на інноваційний шлях розвитку. Це свідчить про необхідність упровадження фінансово-ефективних проектів для покращення інноваційної активності в економіці України, яка нині низька.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема комплексної оцінки ефективності інвестицій, інновацій постійно перебуває у центрі уваги вчених-економістів, як класиків економічної наукової думки, зокрема М. Кондратьєва та М. Туган-Барановського, так і сучасних учених, таких як В. Бернс, І. Бланк, Т. Калінеску, Р. Фатхудінов, В. Шапіро та ін. [1-3].

При цьому виникає питання про ступінь новизни та відповідності подібних публікацій реальним економічним умовам і можливості їхнього викорис-

тання в процесі управління економічною ефективністю інноваційних проектів у туристичній галузі. Перераховані вище проблеми, їхня актуальність зумовили вибір теми статті, визначили її мету й завдання.

Постановка завдання. Основною метою статті є дослідження теоретичних основ ефективного управління інноваційною діяльністю в туристичній галузі та розроблення науково обґрунтованих рекомендацій для підвищення ефективності управління інноваційною діяльністю в туристичній галузі.

Для досягнення зазначеної мети необхідно вирішити такі завдання:

- проаналізувати поняття «інновації», використовуючи традиційні теоретичні (фундаментальні) підходи та нові прикладні точки зору із цього питання;
- виявити взаємозв'язок між управлінням інноваційною діяльністю в туристичній галузі та теорією циклічного розвитку економіки;
- виявити оптимальні класифікаційні ознаки інновацій, які є найбільш необхідними для аналізу інноваційного проекту в туристичній галузі;
- виявити подібність і розходження інвестиційних та інноваційних проектів у туристичній галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як показує досвід розвинених країн, економічний прогрес суспільства переважно забезпечується на базі інновацій, які є результатом поєднання можли-

востей НТП з економічними потребами. У західній і вітчизняній економічній літературі науково-технічний прогрес усе частіше пов'язується з поняттям інноваційних процесів [3-5]. Із певного погляду ці процеси поєднують науку, техніку, економіку, підприємництво та управління. Сутністю цього процесу є отримання інновації, тобто він простягається від зародження ідеї до її комерційної реалізації, охоплюючи, таким чином, увесь комплекс відносин: виробництво, обмін, споживання. У результаті з'являється всебічно підготовлене до інновацій середовище для реалізації нових ідей у вигляді товарів. В Україні необхідно реалізувати комплекс заходів щодо інноваційного розвитку, що прискорить процес її інтеграції в міжнародний ринок. Усе зазначене свідчить про нагальну потребу впровадження фінансово ефективних інноваційних проектів у туристичній галузі, які підвищать інноваційну активність в економіці України.

Інноваційні проекти характеризуються високою вартістю та тривалим періодом реалізації. Одна з основних причин цього – недосконалість методичних рекомендацій щодо визначення ефективності капітальних вкладень у виробництво, науково-дослідні та проектні роботи. Основну увагу доцільно зосередити на оцінюванні ефективності впровадження інновацій, оскільки саме це є основою управління ефективністю інноваційних проектів у туристичній галузі.

В умовах панування державної форми власності та централізованих методів управління економікою переважав єдиний для всіх підприємств і організацій підхід до оцінювання ефективності господарських рішень, який призводив до погір-

шення господарської ситуації. Міністерство економіки України розглянуло порядок і технології розроблення інвестиційних проектів, які дають змогу використати в інвестиційному плануванні метод аналізу грошових потоків, що лежить в основі методики UNIDO [3].

Природно, виникає питання про ступінь новизни й відповідності подібних рекомендацій реальним економічним умовам і можливості їхнього використання для оцінки інноваційних проектів у галузі туризму. Необхідно переглянути не тільки методики оцінки інноваційних проектів, але й теоретичну основу розвитку інноваційного процесу, щоб розробити більш досконалий метод оцінки ефективності інноваційних проектів і, таким чином, оптимізувати процес управління інноваційною діяльністю в туристичній галузі.

На особливу увагу заслуговують систематичні дослідження нерівномірного техніко-економічного розвитку, що проводилися у межах теорії довгих хвиль М. Кондратьєва [2]. За його теорією розвиток економіки здійснюється не прямолінійно, шляхом підйому, а послідовною зміною періодів підйому виробництва з періодами різкого спаду економіки, тобто за економічним циклом. Із цього випливає, що в питаннях про винаходи слід розрізняти момент їх появи та момент їх упровадження. Саме цей часовий лаг упровадження інновацій не враховується в математичних методах оцінювання.

Виходячи з вищезазначеного, класифікацію інновацій розглянуто також через призму теорії циклічності, розробленої М. Кондратьєвим. Проаналізувавши різні схеми класифікації інновацій, можна зробити висновок, що вони не містять у собі

Рис. 1. Класифікація інновацій

елементів циклічних коливань економіки. Оскільки інновації є основою циклічних змін, то ігнорувати цей факт означає надавати системі класифікації інновацій певною мірою хаотичний і безсистемний характер. З огляду на наявні класифікації інновацій, можна визначити такі класифікаційні ознаки, які можуть відповідати обґрунтованій класифікаційній схемі: цільова спрямованість інновацій та сфера застосування інновацій (рис. 1).

Цільова спрямованість інновації повинна відповідати меті впровадження інновації: ліквідація господарської кризи чи потреба в інновації на перспективу. Тобто на якому етапі економічного (виробничого) циклу виникла потреба в інновації – спаду, депресії чи підйому, тому визнано доцільним пов'язати цю ознаку з так званою дією «інноваційного мультиплікатора», яка пов'язує процес вкладення інвестицій в успішні інновації зі збільшенням сукупного попиту в туристичній галузі.

Інвестиції в базисні інновації спричиняються зростанням виробництва, що призводить до появи вторинних поліпшувачих інновацій, які замінюють застарілі технології. Їхнє впровадження, своєю чергою, супроводжується новими інвестиціями, що стимулює подальше зростання виробництва [6].

Зниження інтенсивності інвестицій свідчить про досягнення базисними інноваціями стану зрілості, а пов'язаних із ними ринками – стану насичення. Тоді стає зрозумілим, що ознакою, яка визначає інновацію спаду, є рішення проблеми реалізації товару (робіт, послуг) у зв'язку з падінням попиту на цей товар і зменшенням обсягу його продажу. Інновація спаду спрямована на ліквідацію організаційної, виробничої, економічної або фінансової кризи даного господарчого суб'єкта. Потреба в інновації підйому – це інновація на перспективу. Вона викликана перспективними прогнозами господарської діяльності. Метою інновації тут є підвищення конкурентоспроможності продукту в туристичній галузі та його суб'єкта господарювання в майбутньому.

Аналіз теорії циклічного розвитку економіки [3; 7] дає змогу виявити її взаємозв'язок із розвитком інноваційного проекту в туристичній галузі. Оскільки фінансовий результат від продажу товарів інноваційного типу періодичний у часі та має форму життєвого циклу, то логічно, що критерії оцінки ефективності інноваційного проекту також взаємопов'язані із циклічними коливаннями в економічному розвитку.

У зв'язку з тим, що інноваційний проект за своєю природою є довгостроковим інвестиційним, варто бути особливо уважним під час вибору того чи іншого методу оцінювання інноваційного туристичного проекту.

Головна проблема при цьому полягає у невизначеності та пов'язаними з нею ризиками, що супроводжують усі стадії реалізації інноваційного

проекту в туристичній галузі. На відміну від механізмів формування ризиків у звичайних інвестиційних проектах в інноваційному проекті з'являються три нові специфічні чинники, що сприяють зростанню рівня невизначеності, а, відповідно, ризиків:

– невизначеність результатів здійснення дослідницької стадії реалізації інноваційних проектів (особливі проблеми у цьому разі пов'язані з тим, що підсумки виконання цієї фази фактично визначають успіх усього проекту);

– якщо метою інноваційного проекту є розроблення й упровадження у виробництво продуктової інновації, то у цій ситуації наявна невизначеність у реакції потенційних ринків збуту на продукт із новими споживчими якостями;

– інновації будь-якого характеру, як і інноваційний процес, мають свій життєвий цикл, тоді й інноваційний проект має свій цикл. З огляду на сказане, дуже важливо усвідомлювати, на якій фазі циклічних коливань в економіці планується вводити проект.

Висновки з проведеного дослідження.

Таким чином, інноваційні проекти в туристичній галузі можна віднести до довгострокових інвестиційних проектів. Показники, що використовуються для оцінки довгострокових інвестиційних проектів, можуть використовуватися для оцінки й відбору інноваційних проектів як окремо, так і разом. Однак не виняткові випадки, коли використання показників може спричинити прийняття невірних рішень або виникнення суперечливих результатів, що ускладнює ухвалення остаточного рішення, тому доцільно проаналізувати традиційні методи оцінювання щодо відбору вищевказаних проектів, що дасть змогу зробити висновок про те, чи наведені в літературі методи аналізу економічних результатів інноваційних проектів можуть застосовуватися на практиці в умовах перехідної економіки, що й буде предметом подальших досліджень.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Титаренко Н.О. Теорії інвестицій: [навч. посіб.] / Н.О. Титаренко, А.М. Поручник. – К.: КНЕУ, 2000. – 160 с.
2. Яковлев А.І. Управління інвестиційною та інноваційною діяльністю на основі проектного аналізу: [навч. посіб.] / А.І. Яковлев. – К.: УАДУ, 2008. – 120 с.
3. Савчук В.П. Анализ и разработка инвестиционных проектов: [учебное пособие для экономических вузов] / В.П. Савчук. – К.: Абсолют; Эльга, 2009. – 302 с.
4. Самоукина Н.В. Роль топ-менеджмента в инновационных процессах / Н.В. Самоукина // Менеджмент инноваций. – 2013. – № 1. – С. 50-55.
5. Хомутский Д.Ю. Как оценить и улучшить инновационные процессы в компании? / Д.Ю. Хомутский // Менеджмент инноваций. – 2013. – № 2. – С. 124-129.

6. Орлов П. Оценка эффективности инвестиций / П. Орлов // Экономика Украины. – 2007. – № 1. – С. 30-36.

7. Кудашов В.И. Коммерциализация инноваций / В.И. Кудашов // Наука и инновации. – 2013. – № 9. – С. 53-56.

REFERENCES:

1. Tytarenko N.O. Teorii investytsii: [navch. posib.] / N.O. Tytarenko, A.M. Poruchnyk. – K.: KNEU, 2000. – 160 s.

2. Yakovliev A.I. Upravlinnia investytsiinoiu ta innovatsiinoiu diialnistiu na osnovi proektnoho analizu: [navch. posib.] / A.I. Yakovliev. – K.: UADU, 2008. – 120 s.

3. Savchuk V.P. Analiz i razrobotka investitsionnykh proektov: [uchebnoe posobie dlya ekonomicheskikh vuzov] / V.P. Savchuk. – K.: Absolyut; El'ga, 2009. – 302 s.

4. Samoukina N.V. Rol' top-menedzhmenta v innovatsionnykh protsessakh / N.V. Samoukina // Menedzhment innovatsiy. – 2013. – № 1. – S. 50-55.

5. Khomutskiy D.Yu. Kak otsenit' i uluchshit' innovatsionnye protsessy v kompanii? / D.Yu. Khomutskiy // Menedzhment innovatsiy. – 2013. – № 2. – S. 124-129.

6. Orlov P. Otsenka effektivnosti investitsiy / P. Orlov // Ekonomika Ukrainy. – 2007. – № 1. – S. 30-36.

7. Kudashov V.I. Kommertsializatsiya innovatsiy / V.I. Kudashov // Nauka i innovatsii. – 2013. – № 9. – S. 53-56.

Yashchuk V.I.

Candidate of Economic Sciences,
Senior Lecturer at Department of Tourism and Hotel and Restaurant Business
Lviv University of Trade and Economics

THE THEORETICAL BASIS OF EFFECTIVE MANAGEMENT OF INNOVATIVE ACTIVITY IN THE TOURISM INDUSTRY

The article is devoted to a complex of questions of management of innovative projects' economic efficiency in the tourism industry and the perfection of existing methods of the organization and rational management in the innovative sphere.

The system of categories and concepts connected with the management of innovative activity in the tourism industry is considered. In particular, the necessity of introducing new classification signs of innovations is analysed and substantiated. The essence of management of the economic efficiency of innovative projects in the tourism industry is revealed, the relationship between the management of the innovation process and the theory of cyclical economic development is revealed; the essence of the estimation of economic efficiency of innovative projects in the tourism industry as the main component of management is disclosed.

The level of innovative activity in the country frequently testifies to a level of economic development. The indicator of innovative activity is the quantity of introduced innovative projects. Various methods of innovative projects' economic efficiency estimation are used at the present stage in Ukraine but their application is not effective enough that testifies to an urgency of a theme. The conclusion is based on the analysis of theoretical base of the innovative process organization. It means that the estimation of innovative projects efficiency technique is necessary to search in the essence and features of an innovation and innovative process. The cyclic character of the innovative project development testifies to the necessity to choose a method of innovative projects economic efficiency estimation with the theory of the cyclic development of the economy developed by N. Kondratyev.